

**РОЗДІЛ II. СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
ТА МОВНІ УНІВЕРСАЛІЇ**

УДК 061.2-027.555(477):001.92

Євгенія Вознюк,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин і регіональних студій,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

ORCID ID 0000-0002-7828-7430

vozniukjane.vippo@gmail.com

DOI 10.29038/2524-2679-2021-03-48-61

**ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ
НА ЗАХИСТІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано роль громадських об'єднань, які функціонують у сфері інформаційного простору України, їх співробітництво з державними органами влади. Охарактеризовано особливості діяльності громадських організацій у боротьбі з інформаційними маніпуляціями. Проаналізовано інструменти боротьби з інформаційними загрозами, засобами, розробленими громадськими об'єднаннями, а саме відомий соціальний проєкт «Пам'ятаємо. Пишаємося. Переможемо!», сайт «Як», посібник із безпечної поведінки в сервісах соціальних мереж. Підкреслено, що дієвим інструментом протистояння російській пропаганді є використання візуального впливу – політичної карикатури.

Зазначено, що з початку російсько-української війни активного впливу російської пропаганди зазнають і держави-сусіди, насамперед Республіка Польща. Проаналізовано приклади контролю громадськими організаціями, інформаційного простору України та дії, що перешкоджали його ефективному функціонуванню. Охарактеризовано проблеми функціонування громадських об'єднань із забезпечення інформаційної, кібербезпеки України; перспективні шляхи їх розв'язання; покрокової імплементації в державні структури.

Ключові слова: інформаційний простір, громадське об'єднання (громадські організації), інформаційна безпека, соціальні мережі, захист, кібербезпека, російська пропаганда, кібервійна.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Із початком військової агресії Росії проти України державні органи влади – СБУ, МВС, РНБО, МЗС, перші особи держави відразу ж почали реагувати на інформаційні атаки та маніпуляції з боку ворожих засобів масової комунікації (ЗМК), спростовувати заяви й висловлювання російських офіційних осіб. Питання захисту інформаційного простору України, яке до того багато хто вважав відомчим, або вузькогалузевим, стало загальнонаціональним. Громадський сектор також одним із перших став на захист інформаційного простору України. Це сприяло напрацюванню нової нормативно-правової бази, створенню нових органів, служб, які реально займалися проблемами захисту національного простору України. Визначення ролі активної діючих громадських організацій, які контролюють інформаційний простір України щодо кіберзахисту, а саме блокування сайтів терористів, яке вже давно відбувається за ініціативи окремих волонтерів, патріотично налаштованих власників і керівників українських провайдерів, постало нагальним питанням дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною основою дослідження теми участі громадських організацій в інформаційній безпеці є праці таких вітчизняних науковців: Я. Малика, Є. Макаренка, Н. Зубар, С. Телешуна, О. Солдатенко. Об'єктом їхніх досліджень є проблематика функціонування й захисту інформаційного простору України; роботи журналістів (В. Малинки, В. Некрасова, М. Довженка, В. Кондратової); напрацювання представників громадських і волонтерських організацій – «InformNapalm», «StopFake», «Українські кібервійська», які безпосередньо виявляють та спростовують неправдиву інформацію про Україну. Нами також проаналізовано законодавчі й нормативно-правові акти України та окремих держав щодо регулювання й захисту національного інформаційного простору.

Мета статті – проаналізувати особливості захисту інформаційного простору України громадськими об'єднаннями від маніпулювання інформацією Російської Федерації в засобах масової комунікації, соціальних мережах.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні події засвідчують, що всі питання інформаційного протистояння держава не завжди виступає гарантом захисту своїх

громадян і критичних структур, тому особливе значення має діяльність громадських організацій. Громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних та/або юридичних осіб приватного права для здійснення й захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Громадська організація (ГО) – це громадське об'єднання, засновниками й членами (учасниками) якого є фізичні особи [1].

За своєю суттю та призначенням будь-яке суспільне об'єднання/громадська організація є некомерційним, що не зорієнтоване, передусім, на отримання прибутку, а функціонує для зовсім інших цілей. До основних функцій громадських організацій належать:

- захист прав і свобод особистості, людини й громадянина;
- розвиток політичної активності та самодіяльності людей;
- залучення громадян до управління громадськими й державними справами.

У добу інформаційного суспільства інформаційний простір будь-якої держави є організаційно впорядкованою сукупністю інформаційних ресурсів, інформаційних технологій, що реалізують інформаційні процеси, тобто системою. Під поняттям інформаційного простору розуміють сукупність територій, охоплених засобами масової інформації певної категорії (регіональними, національними, світовими) [2]. Найчастіше цей термін уживають у значенні національного інформаційного простору, який потребує законодавчого врегулювання й захисту, а його суб'єкти – державної підтримки. Інформаційний простір держави – це множина текстових, аудіо- чи відеоповідомлень, які були оприлюднені чи плануються до оприлюднення на її території [3].

Інформаційний простір є ключовим для розвитку країни, оскільки дає змогу виконати багато завдань. У динамічному функціонуванні він є важелем у розв'язанні таких проблем, як модернізація, неможлива без підтримки відповідних освітянських та інформаційних процесів; творення нових еліт; тут інформаційний простір виступає майданчиком, де все це відбувається значно швидше, аніж у суто внутрішньому політичному полі; демократії й прозорості влади; інтелектуалізації (чи деінтелектуалізації) країни, залежно від поставлених перед нею завдань; творення власної ідентичності [4].

Серед активnodіючих громадських організацій, які контролюють інформаційний простір України, варто згадати Центр комунікаційно-контентної безпеки, Партнери цифрового правозахисту, Національна спілка журналістів України, Донецький інститут інформації, Громадське

телебачення Донбасу, Академія української преси, Інститут розвитку регіональної преси, Інтерньюз-Україна. Громадська організація «Інтерньюз-Україна» за підтримки Центру інформації та документації НАТО в Україні реалізує проєкт «Розповсюдження українського досвіду протистояння гібридним загрозам» [5] й ін.

Ми зосередимо свою увагу на таких громадських організаціях, як «Детектор медіа», «Інформаційний спротив», Інформаційний центр «Майдан Моніторинг», «Українські кібервійська», «InformNapalm», «Лабораторія цифрової безпеки», які, на нашу думку, є найефективнішими та дієвими в українському інформаційному просторі.

Одне з головних завдань російської пропаганди – створювати додаткове протистояння в Україні. Тому низка організацій, таких як Інститут масової інформації (1995), «Internews» (1996), Detector Media (2004), проводять регулярні моніторинги достовірності та дотримання журналістських стандартів, визначають лідерів й аутсайдерів серед онлайнових медіа. ГО «Детектор медіа» публікує щорічні звіти-підсумки про наявність маніпуляцій у діяльності телевізійних каналів України [6]. Отже, можемо спостерігати, що маніпуляції в інформаційному просторі нашої держави здійснюються не лише закордонні видання, а й вітчизняні медіаресурси, кінцевими власниками яких є відомі українські олігархи, які визначають їхню редакційну політику й підтримують певні політичні партії. Крім того, ГО «Детектор медіа» пояснює для української аудиторії, які новації, документи запроваджують країни світу для захисту свого інформаційного простору.

Громадська організація «Інформаційний центр “Майдан Моніторинг”» (2000) ще в грудні 2013 р. наголошувала на важливості інформаційної війни в Україні, перша в лютому 2014 р. стала допомагати та вчити людей, організації, установи організовувати протидію спеціальним інформаційним операціям для збереження їх цілісності. Організація бере на себе спростування інформації, підготувала посібник із безпечної поведінки в сервісах соціальних мереж [7]. У його сатиричній версії викладено такі поради: «1. Ніколи не дивися на дату публікації, всі публікації в Інтернеті створені хвилину тому і тому є актуальними! 2. Ніколи не дивися на джерело інформації, в Інтернеті не бреше ніхто, тому джерело неважливе, всі джерела – надійні! 3. Ніколи не перевіряй інформацію про людей. Якщо хтось пише про незнайому тобі людину, то він точно не бреше, тому треба сліпо вірити! 4. Побачив новий тест, обов'язково пройди його і покажи всім друзям, щоб ФСБ мало інформацію не тільки про тебе, а і про них!» [7].

Серед українських громадських організацій, які цілодобово протистоять Росії в кібервійні з Україною, є патріотично налаштовані вебфахівці, об'єднані в ініціативу «Українські кібервійська» («УКВ», 2014). Операції «УКВ» у кіберпросторі досить ефективні в реальному житті: блокування електронних рахунків і сайтів сепаратистів, отримання доказів із серверів державних й урядових органів РФ про присутність російських військових в Україні. «Українські кібервійська» провели декілька операцій: «Кіберштурм», «Кіберураган», «Заблоковані виродки». У серпні 2017 р. операція «Відплата» – блокування сайтів терористів DoS-атаками, щоб вони не працювали: без-вести.pф, white-book.info, dnrpress.ru, bratstvo-lg.ru, ungu.org, rv.org.ru, cik-lnr.info, cikdnr.ru, pravdatoday.info, voicedonbass.ru, bne.su, lvs-global.ru, slemtt.myji-no.ru, molotpravdu.com, europeanfront.info, новорус.pф, novorossia.co, novorossia.tv, nol.su, dnrepublic.info, ukrnovosti.info, donetsk-gov.su, k61.donetsk.ua, ntribunal.mcdir.ru, ntribunal.su, batalyonmoskva.ru, icp.su, interbrigada.org, особистий кабінет платника податків ДНР, dokсpp.dn.ua, antiukrop.su, gazeta-dnr.ru, milion.kiev.ua, banner.dn.ua [8].

За останній час «УКВ» остаточно заблокували 40 сайтів загрозливого/фейкового контенту чи терористичного спрямування, зламали десятки сайтів терористів «ДНР» і «ЛНР», зокрема «ЦВК ЛНР», узяли під контроль двісті вебкамер Донбасу, Криму та Москви, закрили 144 акаунтів в електронних платіжних системах. Організація склала список сотні сайтів терористів, які українські провайдери закривати не хочуть, вимагаючи рішення суду. Зломи сайтів пошти різних органів і серверів МВС РФ, партії «Єдина Росія» в різних областях, партій сепаратистів дали змогу знайти докази участі російських військових у боях на сході України [9]. «Кібервійська» виявили діяльність групи хакерів «Кіберберкут», «Novorussian Cyber Army», які вважаються проектами ФСБ та проводять активну інформаційну війну проти України. У рамках окремої операції «Крим – це Україна» закрили десять кримських державних сайтів, які були захоплені терористами.

Навесні 2018 р. «УКВ» визначили географічні координати бази (ангару) в окупованому Луганську, де розмістилася військова техніка бойовиків. Активісти передали дані про терористів СБУ і волонтерам, котрі працюють із ЗСУ. Хакери «УКВ» заблокували 445 рахунків, на яких збирали кошти для терористів з усього світу (на суму близько \$19 млн дол.) [10].

Серед проблем діяльності УКВ – нестача досвідчених хакерів. Для блокування акаунта терориста в соціальній мережі Facebook чи Twitter,

потрібно, щоб сотні тисяч людей написали на нього скаргу. Лише тоді буде реакція: на декілька прохань великі соціальні мережі станом на кінець 2021 р. реагували дуже повільно.

Міжнародна волонтерська розвідувальна спільнота «InformNapalm» (2014) активно займається OSINT-розслідуваннями (англ. Open source intelligence – Розвідка з відкритих джерел), що ґрунтуються на аналізі інформації із загальнодоступних, відкритих джерел, у тому числі соціальних мереж. Потрібно зазначити, що організація має найбільші відкриті бази даних щодо російської військової агресії у світі. Результати досліджень використовуються світовими масмедіа, матеріали презентують на сесіях у ПАРЄ, НАТО й ОБСЄ.

За останні чотири роки (2018–2021) представники «InformNapalm» значну увагу приділяють ситуації в Україні та її впливу на інформаційну безпеку країн світу. Улітку 2017 р. вони заявляли, що в армії РФ існує низка проблем і що її збройні сили перебувають у незадовільному моральному, фізичному й технічному стані, так що це стало помітно під час участі росіян у військових кампаніях проти Грузії, Сирії та України [11].

Волонтери «InformNapalm» отримали фотодокази присутності на окупованих територіях Донецької й Луганської областей сучасних російських комплексів радіоелектронної боротьби (РЕБ), які терористи намагалися захопити під маскувальними сітками [12]. У листопаді 2019 р. розвідувальна спільнота опублікувала резонансне розслідування волонтерів про російську операцію захоплення українського Криму. Подробиці дослідження в студії UA.TV розповів речник «InformNapalm» М. Макарук, який у розмові згадав про пошту одного з високопоставлених офіцерів служби тилу Південного військового округу РФ, а також про документи, які чітко пов'язували відрядження великої кількості солдатів у невідомому напрямку. Українські волонтери, урахувавши дані з відкритих джерел, почали поетапно ідентифікувати прізвища та встановили, хто саме захоплював Крим, яким чином російські військові потрапляли на півострів, визначили чотири шляхи: 1. Траса Сімферополь–Харків (військові були одягнені в цивільний одяг, приїжджали рейсовими автобусами, легковими авто); 2. Пором, на фото з якого були БТР-72У, котрі виготовляють лише в РФ; 3. Траса Керч-Феодосія; 4. Російську військову техніку завозили на кораблях Балтійського, Північного та Чорноморського флотів [13].

Спільнота «InformNapalm» активно співпрацює з активістами кібервійни в Україні – Українським кіберальянсом, активістами

хакерських груп «FalconsFlame» і «Trinity», групою RUH8 та хактивістами групи «КіберХунта». Кіберактивісти передавали дані, здобуті в результаті зламів ресурсів агресора, спільноті для аналізу й подальшого оприлюднення. Зважаючи на резонансну діяльність організації, яку телеканал «Аль-Арабія» порівняв з публікаціями «WikiLeaks», Федеральна служба РФ із нагляду у сфері масових комунікацій і зв'язку (Роскомнагляд) у липні 2019 р. заблокувала доступ до сайту «InformNapalm». Він став першим серед ресурсів OSINT-розслідувань, які досліджують участь РФ в агресії проти України [14].

Головним завданням групи «Інформаційний спротив» (2014) є протидія зовнішнім загрозам в інформаційному полі, котрі виникли в Україні у воєнній, економічній, енергетичній, інформаційній сферах. Координаторами проекту стали офіцери запасу, переважно колишні військові кореспонденти (Д. Тимчук і Ю. Карін). «ІС» публікує аналітику, підготовлену як власними експертами (ГО «Центр військово-політичних розслідувань»), так і запрошеними вітчизняними, іноземними експертами з неурядових структур і міжнародних організацій.

Члени групи постійно інформують громадськість про результати дослідження чи аналізу фактів і доказів на офіційних вебсторінках групи (українською, російською й англійською мовами), у мережі Facebook, на особистих сторінках членів групи в соціальних мережах. Аналізуючи найвідоміші розслідування групи, а саме «РПЦ – ФСБ – інструмент Кремля не лише на духовному фронті», «Гібридний український мир у соціальних мережах», зазначимо, що прослідковується готовність до подальшої активної співпраці з місією ОБСЄ на південному сході України та збір доказів щодо незаконної присутності там Збройних сил РФ, озброєння й військової техніки російсько-терористичних військ.

Широковідомий соціальний проєкт групи – «Пам'ятаємо. Пишаємося. Переможемо!» [15] (2015), про історію двох поколінь українців – часів Другої світової війни і сучасних «кіборгів», спрямований проти російської пропаганди і спекуляцій щодо святкування Дня Перемоги, учасників, ветеранів і нагород Другої світової війни. Він набув широко резонансу, функціонує й досі, а також зібрав низку «хейтерів».

Відома своєю діяльністю в українському інформаційному просторі громадська організація «Лабораторія цифрової безпеки» (2017) [16], де спеціалісти з аналізу даних, юристи допомагають журналістам, громадським активістам, правозахисникам розв'язувати проблеми цифрової безпеки, сприяють реалізації прав людини в інтернеті через вплив на державну політику у сфері цифрових прав. На підставі досвіду

проведення тренінгів й індивідуальних консультацій члени організації з'ясували, що користувачі через складність пристроїв, сервісів, захищеність певних безпекових функцій в інтерфейсах, зазвичай не знають про їх існування, а тому не вміють їх самостійно налаштувати. Для розв'язання цієї проблеми вони створили сайт «Як» – проєкт реалізований за підтримки «Counterpart International». Ресурс містить покрокові поради з налаштування комп'ютерів, мобільних пристроїв та сервісів: Windows, MacOS, Android, iOS, Telegram, Twitter, Facebook, Gmail, WhatsApp. Сайт «Як» допомагає налаштувати двофакторну аутентифікацію, сповіщення про вхід, відновити обліковий запис, пояснює про фішинг, додатки, шифрування, антивірус, закриті сесії, секретні чати [17].

Однак траплялися випадки, коли громадські організації, які контролювали інформаційний простір України, перешкоджали його нормальному функціонуванню. У травні 2016 р. Центр «Миротворець» розпочав «повномасштабну бойову операцію з очищення інформаційного простору України від російської брехні, маніпуляцій, системної антиукраїнської діяльності в медіа. Проте 10–11 травня 2016 р. сайт «Миротворець» опублікував списки журналістів, акредитованих у терористичній організації «ДНР» [18]. Це викликало негативну реакцію вітчизняної журналістської спільноти, організації «Репортери без кордонів». Адже журналістів CNN, BBC, Reuters, Associated Press звинуватили в «пособництві терористам» і після викладу персональних даних, номерів телефонів, електронних адрес їм почали телефонувати та писати з погрозами, а від деяких українських політиків звучали заклики «вважати цих журналістів «ворогами України» і взагалі закрити їм можливість працювати» [19]. Таке ставлення до журналістів було грубим порушенням Конституції України, Закону України «Про захист персональних даних», порушенням Європейської конвенції прав людини.

У «Заяві журналістів щодо оприлюднення бази контактів сайтом «Миротворець»», яку опублікувала головний редактор інтернет-видання «Українська правда» і під якою свої підписи поставили декілька десятків журналістів, зазначалося, що саме завдяки роботі українських і закордонних журналістів, акредитованих на окупованих територіях, суспільство дізналося, «з кого складається батальйон «Восток», про злочини Мотороли, саме ці журналісти дали інформацію для якісного розслідування про падіння малазійського «Боїнга» влітку 2014 р., їх матеріали про керівний склад окупованих територій покладено в основу

багатьох розслідувань та аналітичних матеріалів. Журналісти вимагали негайно видалити з вільного доступу інформацію про персональні дані відповідних журналістів [20]. Отже, рішення сайту «Миротворець» викликало протидію з боку інших громадських організацій, засвідчило різне розуміння інтересів і захисту інформаційного простору України.

Після початку війни в Україні активного впливу російської пропаганди зазнають держави-сусіди, насамперед Республіка Польща. У 2014–2018 рр. польський блогер-розслідувач М. Рей вів блог «Російська п'ята колона у Польщі», який зібрав аудиторію понад 200 тис. підписників. Блог стосувався російського впливу на інформаційний простір Польщі й польську політику щодо українців і посилення ворожого ставлення [21]. Найбільше статей із відверто антиукраїнськими гаслами й закликами до ворожнечі між поляками та українцями опубліковано в «SputnikNews» і Kresy.pl. Саме ці прокремлівські видання, маніпулювали твердженнями, що українці приїжджають і забирають у поляків роботу, гальмують зростання зарплати в Польщі, про «неймовірну злочинність» наших громадян [22]. У дописах Kresy.pl ішлося про теорію, що польський платник податків змушений буде із власної кишені утримувати українських заробітчан на пенсії в Польщі. Міністерство соціальної політики РП змушене було неодноразово спростовувати такі твердження [23].

Активно функціонують групи й сторінки в соціальній мережі Facebook, які об'єднують радикально налаштованих проти українців поляків – (2018–2019 рр.) «Ukrainiec nie jest moim bratem» (66 тис. підписників), «Lwow jest polski» (39 тис.), «Pamiętam Wołyn» (29 тис.) [24]. Завдяки роботі українських активістів «Кіберхунти» та «Українського кіберальянсу» до рук волонтерів «InformNapalm» потрапив скріншот пошти одного із «сірих кардиналів» російської зовнішньої політики в Європі – О. Усовського. Цей громадянин Білорусі, прибічник «руського міра», активно займався організацією антиукраїнських акцій, провокацій у Польщі, країнах Східної Європи [25].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Громадські та волонтерські організації, професійні спілки, інформаційні агенції, не чекаючи закликів до участі державних органів, самі створили й використовують реальні інструменти в протистоянні російським інформаційно-маніпулятивним посяганням. Вони двадцять чотири години на добу стежать за безпекою інформаційного та

кіберпростору України; за територіями ОРДЛО, записують відео, роблять відео з Луганська й Донецька – із військовою технікою та бойовиками, виявляють і спростовують фейки в засобах масової комунікації.

Активісти цих організацій змусили державу врегулювати певні питання функціонування та захисту інформаційних систем органів державної влади, поширили просвітницький рух про правильне користування соціальними мережами, інтернетом. Вони взяли на себе пояснення й коментування механізмів створення, наповнення та поширення фейків, їх спростування й збір контраргументів; суттєво допомагають інформацією, виявленням відомостей про стан і переміщення військовослужбовців РФ Збройним силам, Службі безпеки України, прес-центру АТО.

Однією з проблем є неузгодженість повноважень у діяльності державних органів України, які повинні займатися захистом інформації, і їх співпрацею з громадянськими організаціями. А також комунікаційна робота української дипломатії в інших державах має бути оперативною й точковою – повідомлення, які діятимуть у Польщі, не спрацьовують в Італії, потрібно розкривати механізми впливу проросійських сил на європейське суспільство та оприлюднювати результати досліджень із характерними ознаками двосторонніх чи міжнародних відносин.

Проблемою є також бюджет більшості громадських організацій України, що обрали своєю діяльністю відстеження й захист інформаційного простору України. Тому вони функціонують на власні кошти засновників і благодійні внески громадськості.

Незважаючи на всі проблеми, громадські організації продовжують діяти на захисті інформаційного простору України та активно допомагати не лише громадянам, а й силовим структурам у виявленні й знешкодженні шкідливого, неправдивого контенту..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про громадські об'єднання». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 1, ст. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.
2. Михайлин, І. Л. (2002). *Основи журналістики*. Київ: ЦУЛ, с. 21.
3. Патрико, З. В. (2008). *Теорія масової інформації та комунікації*: навч. посіб. Львів: Афіша, с.18.
4. Почепцов, Г. *Інформаційний простір як ключовий для розвитку країни*. URL: https://ms.detector.media/ethics/manipulation/informatsiy_niy_prostir_yak_klyuchoviy_dlya_rozvitku_kraini/undefined/undefined/undefined/.
5. *Як упізнати тролів та знайти їх мережу*. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/yak-upiznati-troliv-ta-znajti-yih-merezhu>.
6. Довженко, М. *Маніпуляції року або рік маніпуляцій. Підсумки огляду тележурналистів 2019 року*. URL: <https://detector.media/teletizhneviki/article/>

173617/2019-12-30-manipulyatsii-roku-abo-rik-manipulyatsii-pidsumki-oglyadu-teletizhnevikiv-2019-roku/.

7. Як забруднити інформаційний простір і мізки друзів в соцмережах: посібник. URL: <https://maidan.org.ua/2019/09/yak-zabrudnyty-informat-siynuu-prostir-i-mizky-druziv-v-sotsmerezkhakh-posibnyk/>.

8. Українські кібервійська заявили, що «поклали» 187 сайтів терористичних організацій. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/society/-ukrajinski-kiberviyska-zajavili-shcho-poklali-187-sajtiv-teroristichnih-organizat-sij-203364.html>.

9. Малинка, В. Очільник «Українських кібервійськ»: «Україна – одна з найбільш легковажних країн у питанні кібербезпеки». URL: <https://dt.ua/personalities/ochilnik-ukrayinskih-kiberviysk-ukrayina-odna-z-naybilsh-legkovazhnih-krayin-u-pitanni-kiberbezpeki-.html>.

10. «Українські кібервійська» заблокували 445 рахунків, на яких збирали кошти для терористів. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/ukrajinski-kiberviyska-zablokuvaly-445-rakhunkiv-na-iyakhyk-zbyraly-koshty-dlia-terory-stiv-145669.html>.

11. У *InformNapalm* вказали на слабкість російської армії. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/world/russia/v-informnapalm-ukazali-na-slabost-rossiyskoj-armii-1051699.html>.

12. Волонтери *InformNapalm* показали новітні російські комплекси РЕБ на Донбасі. URL: <https://glavcom.ua/news/rozvidniki-informnapalm-pokazali-novitni-rosiyski-kompleksi-reb-na-donbasi-646147.html>.

13. Список-1097: спікер *InformNapalm* розповів, які військові РФ захоплювали. URL: <https://uatv.ua/spysok-1097-spiker-informnapalm-rozpo-viv-yaki-viyskovyi-rf-zahoplyuvaly-krym-video/>.

14. Роскомнагляд заблокував доступ до сайту *InformNapalm*. URL: <https://detector.media/infospace/article/170075/2019-08-22-roskomnaglyad-zablokuvav-dostup-do-saita-informnapalm/>.

15. «Пам'ятаємо. Пишаємось. Переможемо»: серія тематичних постерів. URL: <http://www.volynpost.com/news/50424-pamiataiemo-pyshaiemos-peremozhemo-seriiatematychnyh-posteriv-foto>.

16. Лабораторія цифрової безпеки. URL: <https://dslua.org>.

17. Як «Лабораторія цифрової безпеки» запустила сайт з порадами. URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-laboratoriya-tsyfrovoji-bezpeky-zapustyla-vlasnyj-sajt>.

18. Список журналістів, акредитованих в терористичній організації «ДНР». URL: <https://myrotvorets.news/spysok-zhurnalystov-akkredytovannyh-terrorystycheskoj-organyzatsyej-dnr/>.

19. Від сайту «Миротворець» вимагають видалити персональні дані журналістів. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/05/11/7108087/>.

20. Мусаєва-Боровик С. Заява журналістів щодо оприлюднення бази контактів сайтом «Миротворець». URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/musaieva/5732e403bdf48/>.

21. Польща потерпає від російської пропаганди після початку війни в Україні – *Марчін Рей*. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/dno/z-pochatkom-revolyuciyi-gidnosti-ta-viynu-u-polshchi-vidbuvsya-splesk-dezinformaciyi-ta-propagandy-vid-rf-marchin-rey>.

22. Світ проти кремлівської пропаганди: *Mythbusters*, бойкот RT та «анти колорадські» наклейки. URL: <http://tyzden.ua/News/135174>.

23. Банахевич Ю. Українська міграція до Польщі: якою вона стане? URL: <http://www.ukrinform.ua/rubric-world/2381161-ukrainska-migracia-do-polski-akou-vona-stane.html>.

24. Моренчук, А., Марчук, А. (2019). Антиукраїнські протести в Польщі: польський націоналізм чи російська пропаганда? *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 1, с. 115–123.

25. Мефодієв, К. За антиукраїнськими акціями у Польщі стоїть Кремль – аналіз викритого листування. URL: [https://informnapalm.org/ua/za-antyuukrayinskymy-aktsiyamy-v-polshhi-stoyit-kreml/](https://informnapalm.org/ua/za-antyuukrayinskymy-aktsiyamy-v-polshhi-stoyit-krem/)

PUBLIC ASSOCIATIONS ON THE PROTECTION OF THE INFORMATION SPACE IN UKRAINE

The article analyzes the role of public associations operating in the field of information space of Ukraine, their cooperation with state authorities. The peculiarities of the public organizations activity in the struggle against information manipulation are described. The tools for combating information threats are analyzed by means developed by public associations, namely the well-known social project «Remember. We are proud. Let's win!», The Yak website, a guide to safe behavior in social networking services. It is emphasized that an effective tool to counter Russian propaganda is the use of visual influence – a political caricature.

It is noted that since the beginning of the Russian-Ukrainian war, the neighboring states, first of all, the Republic of Poland, have been actively influenced by Russian propaganda. Examples of control by public organizations, information space of Ukraine, and activities that hindered its effective functioning are analyzed. Problems of functioning of public associations on maintenance of information, cybersecurity of Ukraine are characterized; promising ways to solve them; step-by-step implementation in government agencies.

Key words: information space, public association (public organizations), information security, social networks, protection, cybersecurity, Russian propaganda, cyberwar.

REFERENCES

1. Закон України «Pro hromadski obiednannia». *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*, 2013, № 1, st. 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text>.
2. Mykhailyn, I. L. (2002). *Osnovy zhurnalistyky*. Kyiv: TsUL, 21.
3. Patryko, Z. V. (2008). *Teoriia masovoi informatsii ta komunikatsii: navch. posib.* Lviv: Afisha, 18.

4. Pocheptsov H. *Informatsiyni prostir yak kliuchovyi dlia rozvytku krainy*. URL: https://ms.detector.media/ethics/manipulation/informatsiyniy_prostir_yak_klyuchoviy_dlya_rozvytku_kraini/undefined/undefined/undefined/.

5. Iak upiznaty troliv ta znaity yikh merezhu. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/yak-upiznati-troliv-ta-znajti-yih-merezhu>.

6. Dovzhenko, M. Manipuliatsii roku abo rik manipuliatsii. Pidsumky ohliadu teletyzhnevyykiv 2019 roku. URL: <https://detector.media/teletizhneviki/article/173617/2019-12-30-manipulyatsii-roku-abo-rik-manipulyatsii-pidsumki-oglyadu-teletizhnevyykiv-2019-roku/>.

7. Iak zabrudnyty informatsiyni prostir i mizky druziv v sotsmerezkhakh. Posibnyk. URL: <https://maidan.org.ua/2019/09/yak-zabrudnyty-informatsiynyy-prostir-i-mizky-druziv-v-sotsmerezkhakh-posibnyk/>.

8. Ukrainski kiberviiska zaiavlyly, shcho «poklaly» 187 saitiv terorystychnykh orhanizatsii. URL: <https://gordonua.com/ukr/news/society/-ukrajinski-kiberviiska-za-javili-shcho-poklaly-187-sajtiv-terorystichnih-organizatsij-203364.html>.

9. Malynka, V. Ochilnyk «Ukrainskykh kiberviisk»: «Ukraina – odna z naibilsh lehkovazhnykh krain u pytanni kiberbezpeky». URL: <https://dt.ua/personalities/ochilnik-ukrayinskih-kiberviisk-ukrayina-odna-z-naybilsh-legkovazhnykh-krayin-u-pytanni-kiberbezpeky.html>.

10. «Ukrainski kiberviiska» zablokuvaly 445 rakhunkiv, na yakykh zbyraly koshty dlia terorystiv. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/ukrainski-kiberviiska-zablokuvaly-445-rakhunkiv-na-iyak-ykh-zbyraly-koshty-dlia-terorystiv-145669.html>.

11. U InformNapalm vказaly na slabkist rosiiskoi armii. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/world/russia/v-informnapalm-ukazali-na-slabost-rossiyskoy-armii-1051699.html>.

12. Volontery InformNapalm pokazaly novitni rosiiski kompleksi REB na Donbasi. URL: <https://glavcom.ua/news/rozvidniki-informnapalm-pokazali-novitni-rosiyski-kompleksi-reb-na-donbasi-646147.html>.

13. Spysok-1097: spiker InformNapalm rozpoviv, yaki viiskovi RF zakhopliuvaly. URL: <https://uatv.ua/spysok-1097-spiker-informnapalm-rozpoviv-yak-i-vijskovi-rf-zahoplyuvaly-krym-video/>.

14. Roskomnahliad zablokuvav dostup do saitа InformNapalm. URL: <https://detector.media/infospace/article/170075/2019-08-22-roskomnaglyad-zablokuuvav-dostup-do-saita-informnapalm/>.

15. «Pamiataiemo. Pyshaiemos. Peremozhemo!»: seriia tematychnykh posteriv. URL: <http://www.volynpost.com/news/50424-pamiataiemo-pyshaiemos-peremozhemo-seriia-tematychnykh-posteriv-foto>.

16. Laboratoriia tsyfrovoy bezpeky. URL: <https://dslua.org>.

17. Iak «Laboratoriia tsyfrovoy bezpeky» zapustyla sait z poradamy. URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-laboratoriya-tyfrovoyi-bezpeky-zapustyla-vlasnyj-sajt>.

18. Spysok zhurnalistiv, akredytovanykh u terorystychnii orhanizatsii «DNR». URL: <https://myrotvorets.news/spysok-zhurnalistov-akkredytovannyh-terrorystychnykh-eskoj-organyzatsiy-dnr/>.

19. Vid saitа «Myrotvorets» vymahaiut vydalyty personalni dani zhurnalistiv. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/05/11/7108087/>.

20. Musaieva-Borovyk, S. Zaiava zhurnalistiv shchodo opryliudnennia bazy kontaktiv saitom «Myrotvorets». URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/musaieva/5732e403bdf48/>.

21. Polshcha poterpaie vid rosiiskoi propahandy pislia pochatku viiny v Ukraini – Marchin Rei. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/dno/z-pochatkom-revolyuciyi-gidnosti-ta-viyny-u-polshchi-vidbuvsya-splesk-dezinformaciyi-ta-propahandy-vid-rt-marchin-rei>.

22. Svit proty kremlivskoi propahandy: Mythbusters, boikot RT ta «anty koloradski» nakleiky. URL: <http://tyzden.ua/News/135174>.

23. Banakhevych, Yu. Ukrainska mihratsiia do Polshchi : yakoiu vona stane? URL : <http://www.ukrinform.ua/rubric-world/2381161-ukrainska-migracia-do-polski-akou-vona-stane.html>.

24. Morenchuk, A., Marchuk, A. (2019) Antyukrainski protesty v Polshchi: polskyi natsionalizm chy rosiiska propahanda? Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii, 115–123.

25. Mefodiiev, K. Za antyukrainskymy aktsiiamy u Polshchi stoit Kreml – analiz vykrytoho lystuvannia. URL: <https://informnapalm.org/ua/za-antyukrayinsky-my-aktsiyamy-v-polshchi-stoyit-kreml/>

Матеріал надійшов до редакції 10.09.2021 р.

УДК 811

Василь Гулай,

професор, доктор політичних наук, завідувач кафедри міжнародної інформації,

Національний університет «Львівська політехніка»,

ORCID ID 0000-0002-7609-7967

Vasyl.V.Hulai@LPNU.UA

DOI 10.29038/2524-2679-2021-03-61-77

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ МЕХАНІЗМИ
ВЗАЄМОДІЇ ПОЛЬСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ
УКРАЇНИ ВІД ПОЧАТКУ ХХІ СТ. (НА ПРИКЛАДІ
ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Мета статті – міждисциплінарний аналіз трансформації комунікативних механізмів взаємодії польської національної меншини в межах Львівської області від початку ХХІ ст. Теоретико-методологічні основи роботи